

วารสารมจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2567)

รูปแบบการจัดการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
ORGANIC FARMING MANAGEMENT MODEL OF FISH FARMERS
IN BANGLÉN DISTRICT NAKHONPATHOM PROVINCE

สุภาพร ชินวงษ์รอด

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

Supaporn Chinwongrod

Buddhapanya Sri Dvaravati Sangha College Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: supaporn.ple7855@gmail.com

Received 18 March 2024; Revised 6 April 2024; Accepted 28 April 2024.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบทการประกอบอาชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม 2) เพื่อศึกษารูปแบบของการจัดการพื้นที่ตามแนวคิดเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง การสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคสามเส้า เขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาบริบทพื้นที่ จากกรณีศึกษาสภาพความเป็นอยู่ของเกษตรกร ทางด้านบริบทเชิงพื้นที่ บริบทเชิงสังคม จะเห็นได้ว่า พื้นที่อำเภอบางเลนเป็นอำเภอที่อยู่ไกลจากที่ตั้งจังหวัดมากที่สุด ลักษณะภูมิประเทศภูมิประเทศของอำเภอบางเลน มีพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำลาดเทจากเหนือลงมาทางใต้เล็กน้อย เป็นที่ราบตะกอนดินเลน มีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่าน มีคลองซอยที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ จากการที่สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม ทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมขังในฤดูน้ำหลาก ทั้งในเขตพื้นที่ทำการเกษตรและบริเวณบ้านเรือนหรือชุมชน ส่วนลักษณะดินเป็นดินเลนดินตะกอนที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำเกษตรประชากรส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพเกษตรกรรม แต่พอถึงฤดูแล้งสภาพดินจะมีความเค็มมากขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากอิทธิพลของน้ำทะเลที่หนุนเข้ามาในพื้นที่น้ำจืดลักษณะภูมิอากาศภูมิอากาศของอำเภอบางเลนโดยทั่วไป เป็นสภาพภูมิอากาศแบบฝนเมืองร้อน ซึ่งจัดอยู่ในเขตโซนร้อน พื้นที่ที่มีต้นทุนของพื้นที่ที่ถูกปล่อยให้ว่าง ต้นทุนของการดูแลรักษาและการรักษาความปลอดภัยภายในพื้นที่ ความต้องการพื้นที่เพื่อขยายตัว เพื่อเพิ่มผลผลิต โดยอาศัยสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ดีขึ้น 2) การจัดการพื้นที่ตามแนวคิดเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ผลจากการศึกษาการวิจัยการจัดการพื้นที่ตามแนวคิดเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม การจัดการพื้นที่บริเวณรอบคั่นบ่อของตนเอง เพื่อปลูกผักสวนครัวนำไปผลิตอาหารที่ปลอดภัยได้ นำไปสู่ความพอเพียงเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม เกิดแนวคิดการมีส่วนร่วม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขบนพื้นฐานการพึ่งตนเองอย่างพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน การจัดรูปแบบเกษตรอินทรีย์รอบคั่นบ่อปลาของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา การสร้างความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นอาชีพเสริมจากการรอการ

วารสารมจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2567)

เจริญเติบโตปลา ได้พูดถึงทฤษฎีใหม่ และการจัดการพื้นที่ หลักการและแนวทางสำคัญ เป็นระบบการผลิตแบบพอเพียง ที่เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้ในระดับที่ประหยัดก่อน เพื่อลดค่าใช้จ่าย 3) รูปแบบการจัดการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยรูปแบบการจัดการเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่รอบบ่อปลา เป็นการเสริมสร้างกระบวนการความรู้ในเรื่องของการจัดการพื้นที่ การมีส่วนร่วม ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง หลักการและแนวทางสำคัญเป็นระบบการผลิตแบบพอเพียง ที่เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้ในระดับที่ประหยัดก่อน แต่พอมีความรู้การจัดการพื้นที่ การเกษตรอินทรีย์ เข้ามาทำให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การบริหารจัดการที่ดี ความรู้ความเข้าใจ ความสามัคคีร่วมมือร่วมใจของครอบครัวส่งผลให้เกษตรกรที่เข้าร่วมมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ประหยัดรายจ่ายในการซื้อผักที่ใช้ประกอบอาหารในประจำวันทุกวัน ช่วยให้เราพออยู่ พอมี พอใช้ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ ตลอดระยะเวลาจำหน่ายปลา

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการ, เกษตรกรผู้เลี้ยงปลา, เกษตรอินทรีย์

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the occupational context of fish farmers in Bang Len District. 2) to study the model of area management according to the concept of organic agriculture of fish farmers in Bang Len District Nakhon Pathom Province. 3) To present the organic farming management model of fish farmers in Bang Len District Nakhon Pathom Province. The researcher conducted qualitative research. The researcher has studied information from relevant documents or research by reviewing concepts, theories, relevant literature, observations and in-depth interviews. Data was analyzed using the triangulation technique write a descriptive narrative.

The results showed that: Area context study from the case study of the living conditions of farmers in terms of spatial context in terms of social context, it can be seen that Bang Len District is the district that is farthest from the province. Topography and topography of Bang Len District. The area is a river plain that slopes from the north to the south a little, a silt plain. The Chin River flows through. There are canals that occur naturally. From the condition of the area being a plain causing flooding problems in the flood season. Both in the area of agriculture and in the area of a house or community. As for the soil characteristics, it is a fertile loamy soil suitable for agriculture, so most of the population is engaged in agriculture. But in the dry season, the soil condition will be saltier. This is a result of the influence of sea water that bolsters into the freshwater area, the climate of Bang Len District in general. It is a tropical rainy climate. Which is located in the tropical zone. Area with the cost of freed area cost of maintenance and security within the area. The need for space to expand to increase productivity by relying on the environment better work. 2. Land management according to the concept of organic agriculture of fish farmers in Bang Len District Nakhon Pathom Province. Results from a study of area management research based on the concept of organic farming of fish farmers in Bang Len District. Nakhon Pathom Province. Managing the area around the well's own well to grow vegetables that can be used to produce safe food leading to sufficiency,

วารสารมจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2567)

ต่าง ๆ เข้ามามีอิทธิพลและบทบาทในการทำอาชีพของเกษตรกร ไปจนถึงปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและการทำงานไป เช่น จากการใช้ควายไถนา เปลี่ยนมาใช้เครื่องจักร, การใช้ปุ๋ยและสารเคมี, การใช้เทคโนโลยีควบคุมการปล่อยน้ำและอื่น ๆ อีกมาก ก็ยังจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเสริมสร้าง พัฒนาและเรียนรู้สิ่งเหล่านั้นให้วงการเกษตรก้าวไกลให้ทันโลกและนำมาประยุกต์ใช้ในวงการเกษตรของไทยให้ได้ แต่เทคโนโลยีที่เข้ามาช่วยแม้จะอำนวยความสะดวก แต่ด้วยปัจจัยภายนอกต่าง ๆ ทั้งเรื่องที่ดิน, ต้นทุนการผลิตที่มากขึ้น, ภัยพิบัติ, ภาวะเศรษฐกิจ และอื่น ๆ ก็ทำให้ภาคการเกษตรนั้นมีแนวโน้มที่จะอยู่อย่างลำบากมากขึ้น จนเกษตรกรที่เป็นอาชีพหลักนั้นอยู่อย่างลำบาก และมีแนวโน้มที่จะมีหนี้สินมากยิ่งขึ้น

เกษตรกรยังคงประสบกับปัญหามากมาย เช่น ราคาผลผลิตที่ขาดเสถียรภาพ การใช้ปัจจัยการผลิตที่ไม่เหมาะสม ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และปัญหาหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรที่ยังอยู่ระดับสูง แม้ว่ารัฐบาลจะได้กำหนดแนวทางและมาตรการในการช่วยเหลือต่างๆ มาโดยตลอด แต่ส่วนใหญ่เป็นแผนระยะเวลายาว ที่ขาดความต่อเนื่องและเป็นการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้า ในด้านคุณลักษณะของเกษตรกร เกษตรจึงตกอยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจและการค้าเสรีที่ใกล้ตัวที่สุดแต่เอื้อไม่ถึงนั้นคือ การพัฒนาระบบการขนส่งสินค้า (Logistics) และความรวดเร็ว เกษตรกรจึงถูกดึงเข้ามาเกี่ยวข้องในภาพของผู้ถูกระทำกล่าวคือ การสร้างระบบเหมือนว่าประชาชนและเกษตรกรจะได้ประโยชน์อย่างเต็มที่ในฐานะที่เป็นเจ้าของทรัพยากร แต่กลับไม่ได้รับประโยชน์ ซึ่งอย่างมากก็ได้รับการคมนาคมที่สะดวกขึ้นเกษตรกรจึงตกอยู่ในลักษณะที่เป็น “เบี้ยล่าง” ของการพัฒนาในรูปแบบดังกล่าว ในการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเกษตรกรจำนวนมากตกอยู่ในภาวะที่ลำบากในหลายประการด้วยกันซึ่งจะส่งผลกระทบต่อ การปรับตัวทั้งในระยะสั้น ระยะยาวอย่างเห็นได้ชัด อาจกล่าวได้ว่างานวิจัยหลายชิ้นที่สะท้อนถึงการปรับตัวของเกษตรกรในด้านผลกระทบต่อภาคเกษตรต้องคู่กับสังคม ในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ แต่กลับทำให้เกษตรกรต้องเผชิญกับปัญหาโดยลำพังในภาวะทางภูมิอากาศแล้ว รัฐบาลกลับได้กระทำซ้ำเข้าไปอีกในลักษณะของผู้หวังดี แต่กลับทำลายความอยู่รอดและการเปลี่ยนแปลงในคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ในขณะที่แนวทางแก้ไขปัญหาเกษตรกรก็ได้มีการนาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการพัฒนาเกษตรในพื้นที่ ตลอดจนการวิเคราะห์แนวทางการฟื้นฟูเศรษฐกิจ วัฒนธรรมชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทุนทางสังคมเพื่อให้ชุมชนสังคมได้พัฒนาสู่ความยั่งยืนได้

ทั้งนี้ อาชีพการเลี้ยงปลา มีการใช้ต้นทุนที่สูงในการประกอบอาชีพและใช้เวลายาวนานระยะเวลาเจ็ดถึงแปดเดือนในการรอผลผลิตที่ได้จากการเลี้ยง เพื่อการเจริญเติบโตของปลาให้ได้ตามไซซ์ขนาดหรือราคาที่ต้องการ ปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงปลานิล คือ ปัญหาปลาสูญหาย ปัญหาพันธุ์ปลานิลลูกผสม ปัญหาปลานิลราคาต่ำ ปัญหาน้ำท่วม ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาปลาไม่โต ปัญหาการขาดแคลนเงินทุน ปัญหาการใช้พื้นที่จำนวนมากเลี้ยงปลานิล ปัญหาภาษีที่ดินมีอัตราสูง ปัญหาดินเปรี้ยว ปัญหาราคาอาหารปลานิลแพง และปัญหาเกษตรกรขาดความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงปลานิลนอกจากนี้ปัญหากลิ่นเหม็นโคลนในเนื้อปลานิลยังเป็นอุปสรรคของการส่งออกซึ่งแก้ไขได้โดยการเปลี่ยนน้ำพร้อม ทั้งควบคุมคุณภาพน้ำและอาหารที่เลี้ยงปลาในช่วงก่อนจับ

จากการลงพื้นที่พบว่าเกษตรกร มีปัญหาภาวะหนี้สิน จากธนาคาร หนี้ในระบบ หนี้สินที่ยืมจากพี่น้อง เนื่องจากต้องมาใช้จ่ายในครัวเรือน และใช้จ่ายหนี้สินจากราคาอาหารที่สูงขึ้น เพราะราคาปลาที่ขายได้ได้ราคาไม่พอกับรายจ่ายค่าอาหาร เกษตรกรที่เลี้ยงปลามีบริเวณพื้นที่คั่นล้อมรอบบ่อว่างเปล่าที่มีแต่หญ้าขึ้นรกเป็นที่ลำบากแก่การให้อาหารและเดินดูแล เวลากำจัดก็ต้องฉีดยาฆ่าแล้วส่งผลกระทบต่อร่างกายทำร้ายสุขภาพและมีค่าใช้จ่ายในการซื้อยามากำจัดวัชพืช และพิจารณาเห็นว่าควรทำให้พื้นที่ว่างเปล่านี้มีคุณค่า เกิดประโยชน์แก่เกษตรกรที่มีอาชีพหลักโดยการเลี้ยงปลา หากรอพึ่งพารายได้จากการขายปลาอย่างเดียวคงไม่พอต่อการจุน

วารสารมจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2567)

เจือครอบครัวและการดำรงชีพ ที่ไม่สามารถที่จะลดรายจ่ายในชีวิตประจำวันของครอบครัวได้ ดังนั้นช่วงเวลาที่ยาวจากการที่ยังไม่ขยายปลา เกษตรกรควรจะมีการบริหารพื้นที่ โดยนำหลักหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารจัดการ

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยมุ่งหวังที่จะพัฒนาศึกษารูปแบบการจัดการเกษตรอินทรีย์ เศรษฐกิจพอเพียง การบริหารจัดการพื้นที่ การมีส่วนร่วม ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา ในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม เนื่องจากระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง มีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยยึดหลักความพอดีกับศักยภาพของตนเอง บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง รวมทั้งมีความเอื้ออาทรต่อกันอื่น ๆ ในสังคมจะมุ่งเน้นไปสู่กลุ่มเกษตรกร เศรษฐกิจพอเพียง ถูกนำมาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต เป็นแนวต้น ต้องยึดวิถีชีวิตไทย อยู่แต่ พอดี อย่าฟุ้งเฟ้ออย่างไร้ประโยชน์ อย่ายึดวัตถุเป็นที่ตั้งสายกลาง อยู่กินตามฐานะ ใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิต จำริญเติบโตอย่างค่อยเป็นค่อยไป อย่าใช้หลักการลงทุนเชิงการพนัน ซึ่งตั้งอยู่บนความเสี่ยง กู้เงินมาลงทุนโดยหวังรวยอย่างรวดเร็ว แล้วก็ไปสู่ความล้มละลายในที่สุด เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาประสบปัญหาภาวะหนี้สิน มีรายจ่ายมากขึ้นจากราคาที่ตกต่ำของการจำหน่ายปลา ส่งผลให้ต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับการจ่ายค่าอาหารที่สั่งซื้อมา เพื่อเป็นอาหารในการใช้เลี้ยงปลาจนถึงการจำหน่ายของผู้ประกอบการ จากราคาการจำหน่ายปลาที่ตกต่ำ และค่าอาหารที่สูงขึ้น ทำให้ประสบปัญหาการขาดทุน เป็นหนี้สินตามมาเพราะอาชีพการเลี้ยงปลา ใช้เวลายาวนานระยะเวลาเจ็ดถึงแปดเดือน เพื่อการเจริญเติบโตของปลาที่เลี้ยง และเพื่อต้องการให้เกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลมีการเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ลดการมีภาระหนี้สินที่เพิ่มขึ้น ในการมุ่งเน้นรูปแบบการจัดการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรที่ประกอบอาชีพเลี้ยงปลา เป็นการจัดการบริหารพื้นที่ของตนเองให้สามารถเลี้ยงชีพและดำรงอยู่ได้ อีกทั้งเป็นการเสริมรายได้ เพิ่มรายได้ เพื่อการใช้จ่ายใช้สอยในครัวเรือน สามารถนำมาแลกเปลี่ยนจำหน่าย เกิดเป็นเงินทุนหมุนเวียน เพื่อดำเนินการต่อไปในกิจการและเป็นการใช้แรงงานเวลาว่างภายในครอบครัวให้เป็นประโยชน์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทการประกอบอาชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อศึกษารูปแบบของการจัดการพื้นที่ตามแนวคิดเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
3. เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ใช้การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยมีขอบเขต การวิจัยครอบคลุม ดังต่อไปนี้

- 1) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อศึกษาถึงรูปแบบการจัดการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาตามเป้าหมาย

วารสารมจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2567)

- 2) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับ หนังสือ รายงานการวิจัย ภาพถ่ายเอกสาร ให้เห็นแนวคิดหลักการ ความเป็นมา
- 3) ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง
- 4) สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นแนวคิด หลักการ รูปแบบการจัดการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา แล้วนำข้อมูลที่ได้จากกระบวนการวิจัยมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่ออธิบายผลการวิจัยตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์การวิจัย โดยผู้วิจัยสามารถสรุปการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนและกระบวนการ

ผลการวิจัย

1. การศึกษาบริบทการประกอบอาชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม จากการศึกษาบริบทพื้นที่ ทางด้านบริบทเชิงพื้นที่ บริบทเชิงสังคม ดังนี้ 1.1) กรณีศึกษาสภาพความเป็นอยู่ของเกษตรกร จะเห็นได้ว่า พื้นที่ทำการเกษตรและบริเวณบ้านเรือนหรือชุมชน ประชากรส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพเกษตรกรรม พื้นที่ที่มีต้นทุนของพื้นที่ที่ถูกปล่อยให้ว่าง ต้นทุนของการดูแลรักษาและการรักษาความปลอดภัยภายในพื้นที่ 1.2) บริบทด้านพื้นที่รอบคันล้อมบ่อปลา อำเภอบางเลนเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เต็มไปด้วยพืชผักธัญญาหารต่างๆ มีแหล่งน้ำที่เหมาะสมแก่การทำเกษตรของเกษตรกร มีลักษณะการทำเกษตรพื้นที่และสภาพแวดล้อม แสดงให้เห็นถึงประเภทของการทำการเกษตรที่เป็นอาชีพของชาวบ้านอาชีพการเลี้ยงปลาเกษตรกรมีพื้นที่รอบคันบ่อว่างเปล่านั้น มีการจัดการพื้นที่เพื่อเกษตรกรจะไม่ต้องใช้ยากำจัดวัชพืช พื้นที่ทำการเกษตรและบริเวณบ้านเรือนหรือชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสมแก่การทำเกษตร ประชากรส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพเกษตรกรรม

2. ผลการศึกษารูปแบบการจัดการพื้นที่ตามแนวคิดเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม มีดังนี้ 2.1) จากการศึกษาการจัดการพื้นที่ตามแนวคิดเกษตรอินทรีย์ พบว่า การจัดการพื้นที่ตามแนวคิดของเกษตรกรที่เลี้ยงปลาในพื้นที่อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม เป็นการจัดการพื้นที่บริเวณรอบคันบ่อของตนเอง เพื่อปลูกผักสวนครัวนำไปผลิตอาหารที่ปลอดภัยได้ นำไปสู่ความพอเพียงเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม การจัดการพื้นที่ตามแนวคิดเกษตรอินทรีย์ทำให้เกษตรกรทราบถึงการจัดการพื้นที่และทราบถึงข้อดีของกรจัดการพื้นที่ตามแนวคิดเกษตรอินทรีย์ โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่ สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม เกิดแนวคิดการจัดการพื้นที่ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขบนพื้นฐานการพึ่งตนเอง การสร้างความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร การจัดการพื้นที่ หลักการและแนวทางสำคัญ เป็นระบบการผลิตแบบพอเพียง ที่เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้ในระดับที่ประหยัดก่อน เพื่อลดค่าใช้จ่ายทางเลือกในการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดระเบียบพื้นที่ของตนเอง 2.2) จากการศึกษาวิถีการดำรงชีวิตของเกษตรกร พบว่า ประชาชนในพื้นที่มีการประกอบอาชีพเลี้ยงปลา มาจนถึงปัจจุบัน การเลี้ยงปลาทำให้เกษตรกรพบกับปัญหามากมาย เกษตรกรมีปัญหาลักษณะนี้สิน จากธนาคาร ธกส. เพื่อการเกษตร จากราคาอาหารที่สูงขึ้น ราคาปลาที่ต่ำ ทำให้เกษตรกรมีกำไรน้อย เนื่องจากราคาอาหารที่สูงและยังต้องส่งดอกเบี้ยยให้ธนาคาร ธกส. เพื่อการเกษตร และยังมีรายจ่ายในชีวิตประจำวันของเกษตรกรอีกด้วย เกษตรกรมีอาชีพหลักโดยการเลี้ยงปลา รอพึ่งพารายได้จากการขายปลาอย่างเดียว ไม่สามารถที่จะลดรายจ่ายในชีวิตประจำวันของครอบครัวของเกษตรกร 2.3) การประกอบอาชีพตามแนวคิดเกษตรอินทรีย์ พบว่า การจัดการพื้นที่ตามแนวคิดเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม เป็นการจัดการพื้นที่บริเวณรอบคัน

วารสารมจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2567)

บ่อปลาของตนเอง เพื่อปลูกผักสวนครัวเพื่อนำไปผลิตอาหารที่ปลอดภัยและนำไปสู่ความพอเพียงโดยยึดหลักแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม เกิดการมีส่วนร่วมในครอบครัว เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขบนพื้นฐานการพึ่งตนเองอย่างพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน การจัดรูปแบบเกษตรอินทรีย์รอบคันบ่อปลาของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา การสร้างความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นอาชีพเสริมจากการรอกการเจริญเติบโตปลา ตามแนวทางทฤษฎีใหม่ และการจัดการพื้นที่ หลักการและแนวทางสำคัญ เป็นระบบการผลิตแบบพอเพียง ที่เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้ในระดับที่ประหยัดก่อน ทั้งนี้ชุมชนต้องมีความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจในการช่วยเหลือซึ่งกัน เพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

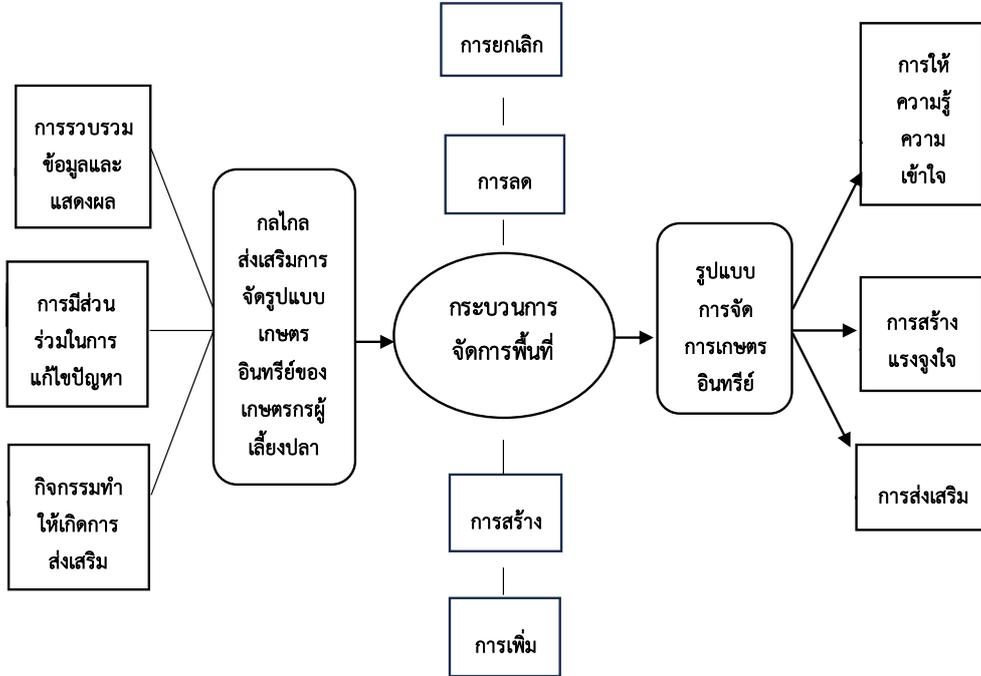
3. รูปแบบการจัดการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม มีดังนี้

3.1) การนำหลักเกษตรอินทรีย์มาประยุกต์ใช้ในการเลี้ยงปลา พบว่า มีผลดีในการประกอบอาชีพเลี้ยงปลา เพราะเกษตรอินทรีย์เป็นเกษตรที่ปลอดภัยในช่วงที่เลี้ยงปลา การทำเกษตรอินทรีย์ช่วยให้เราเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและรักษาสุขภาพตนเองมากขึ้น การใช้ชีวิตโดยการพึ่งเกษตรอินทรีย์ช่วยให้ชีวิตดีขึ้น เกษตรกรพยายามผลิตปัจจัยการผลิตต่างๆ เช่น ปุ๋ยอินทรีย์ เมล็ดพันธ์ ฯลฯ ด้วยตนเอง และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่นเพื่อสอดคล้องกับนิเวศของท้องถิ่น ช่วยสร้างความมีเสถียรภาพและความยั่งยืนของระบบการผลิตในระยะยาว และเกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและความรู้ความเข้าใจในการจัดการพื้นที่ หลักในการจัดการเกษตรอินทรีย์ โดยใช้หลักการจัดการพื้นที่ ยึดแนวคิดการพัฒนาตาม “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ให้เกิดการพัฒนาที่สมดุล เป็นธรรมและมีภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายนอกและภายใน

3.2) การบริหารจัดการพื้นที่โดยการจัดการเกษตรอินทรีย์ พบว่า การทำเกษตรอินทรีย์รอบคันบ่อปลาทำให้พื้นที่รอบคันบ่อไม่มีหญ้าขึ้นเพราะมีพืชผักที่เราปลูกไว้แทน หญ้าก็จะลดน้อยลงทำให้เราไม่มีพื้นที่ว่าง เพราะพื้นที่เราใช้ปลูกผักผักที่ปลูกเป็นผักปลอดภัยช่วยให้เราไม่กังวลในเรื่องสารตกค้างในผักที่เราปลูก อีกทั้งการบริหารพื้นที่ที่ดีก็สร้างรายได้ให้กับครอบครัวได้โดยไม่ต้องคิดกังวลเรื่องจะเป็นหนี้สินเพิ่ม การมีส่วนร่วมของครอบครัวใช้เวลาให้มีคุณค่าในเวลาที่รอกการจับปลาการบริหารจัดการที่ดีช่วยให้เราพออยู่ พอมี พอใช้ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ การจัดการเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่รอบบ่อปลา เป็นการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องของการจัดการพื้นที่ ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าเกษตรกรไม่มีการจัดการพื้นที่ปล่อยให้พื้นที่มีวัชพืชขึ้นเต็มไปหมด หลักการและแนวทางสำคัญเป็นระบบการผลิตแบบพอเพียง การบริหารจัดการที่ดี ความรู้ความเข้าใจ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ ตลอดระยะเวลาจำหน่ายปลา

วารสารมจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2567)

องค์ความรู้

ภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้จากการวิจัย

กลไกส่งเสริมการจัดรูปแบบเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา มีการรวบรวมข้อมูลและแสดงผลจากการศึกษาการศึกษาจากเอกสาร ผู้วิจัยศึกษาเอกสารประวัติศาสตร์ที่ของชุมชน เอกสารทางวิชาการ สถิติ รายงานและเอกสารของทางราชการ ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร ที่เกี่ยวข้องกับทางเศรษฐกิจพอเพียง ทางวัฒนธรรม และทางสังคม การประสบความสำเร็จในชีวิต รวมทั้งแนวทาง วิธีการ หรือหลักการ รวมถึงศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องที่สามารถนำมาใช้ตั้งคำถามในงานวิจัยและสร้างเป็นเครื่องมือแบบสอบถาม นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปเก็บข้อมูล จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป การศึกษาภาคสนาม โดยใช้โดยใช้วิธีการ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงการ การสังเกต (Observation) เกษตรกรมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองไม่ใช่เกษตรกรเช่าที่ดินทำกิน ซึ่งสามารถจะพัฒนาหรือสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมการเกษตรปลอดภัย หรือเกษตรกรพึ่งตนเอง เกษตรผสมผสานจากสภาพแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์และสภาพบริบทสังคมจากอาชีพการเลี้ยงปลาการเลี้ยงปลามีขั้นตอนการเลี้ยง คือ การเตรียมบ่อ การเตรียมพันธุ์ปลา การให้อาหาร ช่องทางการจัดจำหน่าย เกษตรกรส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาพื้นที่ของตนเองในการจัดการพื้นที่ ในการทำกิจกรรมที่ทำให้เกิดการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ คือ การจัดการพื้นที่ตามแนวคิดเกษตรอินทรีย์ วิธีการดำรงชีพของเกษตรกร เพื่อเกษตรกรจะได้รับข้อมูลความรู้และผลผลิต ทั้งผลประโยชน์ที่เกษตรกรควรได้รับจะเห็นได้ว่าเกษตรกรยังมีพื้นที่ว่างเปล่าบริเวณบ่อปลา และพิจารณาเห็นว่าควรทำให้พื้นที่ ที่ว่างเปล่านี้มีคุณค่าและการประกอบอาชีพตามแนวคิดเกษตรอินทรีย์ เป็นการเกษตรที่คำนึงถึงระบบนิเวศ ผู้ผลิต ผู้บริโภค โดยการพึ่งพาอาศัยของมนุษย์กับธรรมชาติ เพื่อการดำรงชีวิตและการ

วารสารมจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2567)

รักษาธรรมชาติ และเป็นการประหยัดต้นทุน ดังต่อไปนี้¹⁾ การรวบรวมสถิติและการแสดงผล ตามข้อกำหนดของมาตรฐานการจัดการทุก ๆ มาตรฐาน และข้อกำหนดของกฎหมายกำหนด ที่จะต้องรวบรวมสถิติข้อมูลต่าง ๆ เพื่อรายงานต่อส่วนราชการ และ ผู้มีส่วนได้เสียทั้งภายในและภายนอกสถานประกอบกิจการ ทั้งนี้การรายงานดังกล่าวจะต้องถูกต้องและตรงไปตรงมาไม่บิดเบือน และภาครัฐเองก็ต้องแสดงผลย้อนกลับได้อย่างถูกต้อง 2) การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา กลุ่มเกษตรกรจะต้องมีความจริงจังในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้เกิดความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ โดยเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างจริงจัง และสอดคล้องกับหลักแนวคิด ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตลอดจนการเปิดโอกาสให้ชุมชน หรือ หน่วยงานภาครัฐเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมเกษตรกรอินทรีย์³⁾ ช่องทางและกิจกรรมที่ทำให้เกิดการส่งเสริมให้เกิดระบบเกษตรกรอินทรีย์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา เพื่อให้การจัดระบบเกษตรกรอินทรีย์เกิดขึ้นและยั่งยืน จึงต้องมีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ข่าวสาร ส่งเสริมให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง การตรวจประเมิน การประชุมชี้แจง การอบรมให้ความรู้ การวิเคราะห์งาน การรับฟังความคิดเห็น เป็นต้น

รูปแบบการจัดการเกษตรกรอินทรีย์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา คือ 1) รูปแบบการให้ความรู้ เนื่องจากการความรู้ความเข้าใจเป็นปัจจัยพื้นฐานของการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ หากผู้ที่ได้รับผลกระทบ หรือ ผู้ที่ต้องลงมือปฏิบัติไร้ซึ่งความรู้และความเข้าใจ ย่อมไม่ก่อให้เกิดผลสำเร็จในการดำเนินงานนั้น ดังนั้น หน่วยงานต่าง ๆ ที่ต้องการให้มีการนำระบบการจัดการพื้นที่ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในงานจะต้องมีการให้ความรู้ แก่ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้เข้าใจถึงผลดี ผลเสีย ขั้นตอน วิธีการ และประโยชน์ หรือ โอกาส ที่จะได้รับการดำเนินงานนั้น ๆ 2) รูปแบบการสร้างแรงจูงใจ เมื่อเกิดความรู้ความเข้าใจ และแต่ก็ยังคงมีหลายเหตุผลหรือปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องที่เป็นอุปสรรค หรือข้อจำกัดอื่น ๆ ดังนั้นจึงต้องมีการสร้างแรงจูงใจให้เกิดการนำระบบเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ขึ้น โดยผ่านช่องทางการสร้างทัศนคติที่เป็นบวกต่อระบบ การขจัดปัญหาอุปสรรค และสิทธิประโยชน์ที่ชัดเจน เช่น การให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนทางเทคนิค วิชาการ หรือแหล่งทุน และการให้สิทธิพิเศษต่าง ๆ หรือโอกาสทางธุรกิจ เป็นต้น 3) รูปแบบการบังคับ ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นจากการเข้มงวด ตรวจตรา กวดขันของเจ้าหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด หรือ ตามพันธสัญญาตามระบบเศรษฐกิจของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งการบังคับนี้ควรเป็นมาตรการสุดท้ายที่จะนำมาใช้ เพื่อหลีกเลี่ยงทัศนคติที่ไม่ดีต่อระบบการจัดการ ซึ่งการนำระบบการจัดการไปใช้นั้นสุดท้ายแล้วเกิดประโยชน์ด้วยกันทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคสังคม จึงควรมีการนำระบบการจัดการไปใช้ที่เกิดขึ้นจากความรู้ ความเข้าใจ และแรงจูงใจทางบวกเป็นสำคัญ

อภิปรายผล

จากการศึกษาบริบทพื้นที่จากกรณีศึกษาสภาพความเป็นอยู่ของเกษตรกร ทางด้านบริบทเชิงพื้นที่ บริบทเชิงสังคม จะเห็นได้ว่า พื้นที่ทำการเกษตรและบริเวณบ้านเรือนหรือชุมชน ประชากรส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพเกษตรกรรม พื้นที่ที่มีต้นทุนของพื้นที่ที่ถูกปล่อยให้ว่าง ต้นทุนของการดูแลรักษาและการรักษาความปลอดภัยภายในพื้นที่ จากบริบทด้านพื้นที่รอบคันล้อมบ่อปลา เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เต็มไปด้วยพืชผักธัญญาหารต่างๆ มีแหล่งน้ำที่เหมาะสมแก่การทำเกษตรของเกษตรกร มีลักษณะการทำเกษตรพื้นที่และสภาพแวดล้อม แสดงให้เห็นถึงประเภทของการทำการเกษตรที่เป็นอาชีพของชาวบ้านอาชีพการเลี้ยงปลา เกษตรกรมีพื้นที่รอบคันบ่อว่างเปล่านั้น มีการจัดการพื้นที่เพื่อเกษตรกรจะไม่ต้องใช้ยากำจัดวัชพืช พื้นที่ทำการเกษตรและบริเวณบ้านเรือนหรือชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสมแก่การทำเกษตรประชากรส่วนใหญ่

วารสารมจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2567)

จึงประกอบอาชีพเกษตรกรรม จากบริบทด้านบ่อเลี้ยงปลา การประกอบอาชีพเลี้ยงปลามีการจัดเตรียมบ่อให้เหมาะสมกับพื้นที่ มีการปรับพื้นบ่อเพื่อทำความสะอาด บ่อ จัดการบ่อให้มีความเหมาะสม หลังจากนั้นจึงจัดการหาแหล่งพันธุ์ปลาที่ดี แข็งแรงเติบโตไว อาหารที่ให้ป้อนให้อาหารที่เกิดจากอินทรีย์ แพลงตอลพีซในนี้เกิดเองจากธรรมชาติ ตลอดจนการเจริญเติบโตที่สมบูรณ์เพื่อการจำหน่ายที่ดี ราคาที่ดี จากแพปลาตลาดกลางปลาน้ำจืดของอำเภอบางเลน ผู้บริโภคทั่วประเทศ

ผลการศึกษารูปแบบการจัดการพื้นที่ตามแนวคิดเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา ดังนี้ 1) จากการศึกษาการจัดการพื้นที่ตามแนวคิดเกษตรอินทรีย์ พบว่า การจัดการพื้นที่ตามแนวคิดของเกษตรกรที่เลี้ยงปลาในพื้นที่อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม เป็นการจัดการพื้นที่บริเวณรอบคันบ่อของตนเอง เพื่อปลูกผักสวนครัวนำไปผลิตอาหารที่ปลอดภัยได้ นำไปสู่ความพอเพียงเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม การจัดการพื้นที่ตามแนวคิดเกษตรอินทรีย์ทำให้เกษตรกรทราบถึงการจัดการพื้นที่และทราบถึงข้อดีของการจัดการพื้นที่ตามแนวคิดเกษตรอินทรีย์ โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่ สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม เกิดแนวคิดการจัดการพื้นที่เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขบนพื้นฐานการพึ่งตนเอง การสร้างความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกร การจัดการพื้นที่ หลักการและแนวทางสำคัญ เป็นระบบการผลิตแบบพอเพียง ที่เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้ในระดับที่ประหยัดก่อน เพื่อลดค่าใช้จ่าย ทางเลือกในการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดระเบียบพื้นที่ของตนเอง 2) จากการศึกษาวิถีการดำรงชีวิตของเกษตรกร พบว่า ประชาชนในพื้นที่ที่มีการประกอบอาชีพเลี้ยงปลา มาจนถึงปัจจุบัน การเลี้ยงปลาทำให้เกษตรกรพบกับปัญหามากมาย เกษตรกรมีปัญหาลักษณะหนี้สิน จากธนาคาร ธกส. เพื่อการเกษตร จากราคาอาหารที่สูงขึ้น ราคาปลาที่ต่ำ ทำให้เกษตรกรมีกำไรน้อย เนื่องจากราคาอาหารที่สูงและยังต้องส่งดอกเบี้ยให้ธนาคาร ธกส. เพื่อการเกษตร และยังมีรายจ่ายในชีวิตประจำวันของเกษตรกรอีกด้วย เกษตรกรมีอาชีพหลักโดยการเลี้ยงปลา รอพึ่งพารายได้จากการขายปลาอย่างเดียว ไม่สามารถที่จะลดรายจ่ายในชีวิตประจำวันของครอบครัวของเกษตรกร 3) การประกอบอาชีพตามแนวคิดเกษตรอินทรีย์ พบว่า การจัดการพื้นที่ตามแนวคิดเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม เป็นการจัดการพื้นที่บริเวณรอบคันบ่อปลาของตนเอง เพื่อปลูกผักสวนครัวเพื่อนำไปผลิตอาหารที่ปลอดภัยและนำไปสู่ความพอเพียงโดยยึดหลักแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม เกิดการมีส่วนร่วมในครอบครัว เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขบนพื้นฐานการพึ่งตนเองอย่างพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน การจัดรูปแบบเกษตรอินทรีย์รอบคันบ่อปลาของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา การสร้างความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นอาชีพเสริมจากการรอการเจริญเติบโตปลา ตามแนวทางทฤษฎีใหม่ และการจัดการพื้นที่ หลักการและแนวทางสำคัญ เป็นระบบการผลิตแบบพอเพียง ที่เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้ในระดับที่ประหยัดก่อน ทั้งนี้ชุมชนต้องมีความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจในการช่วยเหลือซึ่งกัน เพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

ผลจากการศึกษารูปแบบการจัดการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม มีดังนี้ 1) การนำหลักเกษตรอินทรีย์มาประยุกต์ใช้ในการเลี้ยงปลา พบว่า มีผลดีในการประกอบอาชีพเลี้ยงปลาเพราะเกษตรอินทรีย์เป็นเกษตรที่ปลอดภัยในวงที่เลี้ยงปลา การทำเกษตรอินทรีย์ช่วยให้เราเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและรักสุขภาพตนเองมากขึ้น การใช้ชีวิตโดยการพึ่งเกษตรอินทรีย์ช่วยให้ชีวิตดีขึ้น เกษตรกรพยายามผลิตปัจจัยการผลิตต่างๆ เช่น ปุ๋ยอินทรีย์ เมล็ดพันธ์ ฯลฯ ด้วยตนเอง และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่นเพื่อสอดคล้องกับนิเวศของท้องถิ่น ช่วยสร้างความมีเสถียรภาพและความยั่งยืนของระบบ

วารสารมจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2567)

การผลิตในระยะยาว และเกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและความรู้ความเข้าใจในการจัดการพื้นที่หลักในการจัดการเกษตรอินทรีย์ โดยใช้หลักการจัดการพื้นที่ ยึดแนวความคิดการพัฒนาตาม “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ให้เกิดการพัฒนาที่สมดุล เป็นธรรมและมีภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายนอกและภายใน 2) การบริหารจัดการพื้นที่โดยการจัดการเกษตรอินทรีย์ พบว่า การทำเกษตรอินทรีย์รอบคันบ่อปลา ทำให้พื้นที่รอบคันบ่อไม่มีหญ้าขึ้นเพราะมีพืชผักที่เราปลูกไว้แทน หญ้าก็จะลดน้อยลงทำให้เราไม่มีพื้นที่ว่าง เพราะพื้นที่เราใช้ปลูกผักผักที่ปลูกเป็นผักปลอดสารเคมีช่วยให้เราไม่กังวลในเรื่องสารตกค้างในผักที่เราปลูก อีกทั้งการบริหารพื้นที่ที่ดีก็สร้างรายได้ให้กับครอบครัวได้โดยไม่ต้องคิดกังวลเรื่องจะเป็นหนี้สินเพิ่ม การมีส่วนร่วมของครอบครัวการใช้เวลาให้มีคุณค่าในช่วงเวลาที่รอการจับปลาการจัดการที่ดีช่วยให้เราพออยู่ พอมี พอใช้ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ การจัดการเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่รอบบ่อปลา เป็นการเสริมสร้างกระบวนการความรู้ในเรื่องของการจัดการพื้นที่ ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าเกษตรกรไม่มีการจัดการพื้นที่ปล่อยให้พื้นที่มีวัชพืชขึ้นเต็มไปหมด หลักการและแนวทางสำคัญเป็นระบบการผลิตแบบพอเพียง การบริหารจัดการที่ดี ความรู้ความเข้าใจ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ ตลอดจนระยะเวลาจำหน่ายปลา

ข้อเสนอแนะ

จากการที่ได้ศึกษา “รูปแบบการจัดการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย มีดังนี้ 1) องค์กรควรมีการพัฒนาในรูปแบบการจัดการเกษตรอินทรีย์ โดยการปรับและพัฒนาตนเองในการเรียนรู้การจัดการรูปแบบเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา รวมทั้งมีการทบทวนและปรับปรุงกระบวนการทำงานการจัดการรูปแบบเกษตรอินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพอย่างสม่ำเสมอ 2) หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริม สนับสนุนการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายของทุกหน่วยงานและภาคประชาชนในการจัดรูปแบบเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา 3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรร่วมกันวางนโยบายการทำงานที่สอดคล้อง เพื่อให้เกษตรกรผู้เลี้ยงปลา มีกิจกรรมในพื้นที่ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4) หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานระดับจังหวัดและท้องถิ่น ควรเป็นหน่วยงานหลักในการสร้างและส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ส่งเสริมประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกร 5) ภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ควรมีบทบาทในการสร้างสื่อประชาสัมพันธ์ในการเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ มีดังนี้ 1) เกษตรกรควรมีโครงการการเรียนรู้การส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสร้างความยั่งยืนศูนย์เรียนรู้ตามหลักแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ขยายผลไปใช้ในการดำรงชีวิตที่ยั่งยืนสืบไป 2) เกษตรกรควรมีการส่งเสริมการเรียนรู้และสามารถนำ การเกษตรอินทรีย์มาปฏิบัติอย่างใช้ในครัวเรือนได้อย่างต่อเนื่อง 3) เกษตรกรต้องมีการวางแผนประชาสัมพันธ์ การเกษตรอินทรีย์ที่ชัดเจนเพื่อสร้างความพร้อมในการจัดการพื้นที่ระบบเกษตรอินทรีย์ในการดำเนินชีวิตต่อไป 4) เกษตรกรควรวางแผนการดำเนินงานการติดตามผลของการช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐและสามารถนำเสนอ ให้เห็นเป็นกิจกรรมหรือโครงการของการประกอบอาชีพการเลี้ยงปลา 5) เกษตรกรต้องนำกิจกรรมการเกษตรอินทรีย์เข้ามาผสมผสานในการประกอบอาชีพเพิ่มเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนในการดำเนินวิถีชีวิต 6) เกษตรกรควรสร้างผู้นำในการชักจูงเชิญชวนในการนำหลักแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใช้ในการบริหารจัดการพื้นที่ของตนเองของการดำเนินวิถีชีวิตต่อไป 7) เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาต้องรวมตัวกันเพื่อนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการยกเลิกสิ่งที่ไม่จำเป็น ลดปัจจัย เพื่อเพิ่มและสร้าง เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในการดำเนินวิถีชีวิต

วารสารมจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2567)

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ทักมผู้สนใจศึกษา “รูปแบบการจัดการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม” ดังนี้ 1) การทำการศึกษารเปรียบเทียบกระบวนการประกอบอาชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาอย่างเดียวกับการประกอบอาชีพเกษตรอินทรีย์ควบคู่การเลี้ยงปลา นำข้อมูลมาวิเคราะห์เพิ่มเติมหาผลสรุปแน่ชัดของการเจริญเติบโต และผลกำไรของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา 2) ศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหของเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพเลี้ยงปลาเพื่อลดการเกิดปัญหานี้ขึ้นในครัวเรือน 3) ศึกษาทัศนคติของเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพเลี้ยงปลาควบคู่การทำเกษตรอินทรีย์เพื่อการลดต้นทุนการใช้อาหารแปรรูป

เอกสารอ้างอิง

- เอกวิทย์ ณ ถกลาง และคณะ. (2546). **ภูมิปัญญาและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- รศ.ชูศักดิ์ เจนประโคน. (2555). **เทคนิคการจูงใจ**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- กองส่งเสริมมาตรฐานสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. (2564). “หลักการมาตรฐานเกษตรอินทรีย์”. **คู่มือความรู้และ แนวทางตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์**. พิมพ์ครั้งที่ 1. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร.
- นายพงศ์ภาคย์ อินพ่วง. (2563). “**แนวทางการพัฒนาพื้นที่สาธารณะร่วมกับชุมชน เพื่อส่งเสริมการดำรงชีวิตอัจฉริยะ (Smart Living) ในพื้นที่โครงการแก้มลิง ตามแนวพระราชดำริบึงกุ่ม**”. คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พิสมัย เหล่าไทย. (2560). “**ตัวแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพของอุตสาหกรรมบรรจุภัณฑ์กระดาษ ในประเทศไทย**”. คุชฎีนิพนธ์สาขาวิชาการจัดการ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสยาม.
- ศิริณา โภคาภานิชย์. (2560). “**การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรอำเภอบำบอง จังหวัดหนองคาย**”. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- พระสุทธิพันธ์ เตชะธมโม (วรัตน์ พุทธางกูร). (2561). “**การบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนตามวิสัยทัศน์เชิงนโยบาย ไทยแลนด์ 4.0 ในอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี**”. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บัญชา พุฒินากุล, ผุสดี กิจบุญ, นัยนา ปทุมรัตน์. (2558). “**รายงานการวิจัย เรื่อง การปรับตัวของเกษตรกรจากการพัฒนาเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก**”. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2548). “**การสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง**”. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- พระมหาประกาศิต ฐิติปสิทธิกร. (2562). “**แนวคิดพื้นฐานเพื่อการบริหารและการพัฒนา**”, พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2546). “**การพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทย**”. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

วารสารมจร ทวารวดีปริทรรศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2567)

รันตี วงศ์ตะนาวศรี. (2564). “เกษตรอินทรีย์แบบเกษตรผสมผสาน”. กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, เทคโนโลยีชาวบ้าน, ศูนย์การเรียนรู้.

สุภัทร คำมงคล. (2565). วิทยากรเชี่ยวชาญ กลุ่มงานบริการวิชาการ 2 สำนักวิชาการ. “การขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์”. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร สำนักวิชาการสถานีวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์รัฐสภา : ร้อยเรื่องเมืองไทย.